

ДАНЕ Р. СУБОШИЋ*
ОБРАД М. СТЕВАНОВИЋ
Криминалистичко-
полицијска академија
Београд

УДК 347.61/.64:340.134

Прегледни рад
Примљен: 12.01.2018
Одобрен: 13.02.2018
Страна: 319-330

ИМПЛЕМЕНАЦИЈА ТЕОРИЈЕ РИЗИКА У ЗАКОН О СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ**

Сажетак: Доношењем актуелног Закона о спречавању насиља у породици, у Републици Србији је створен одговарајући правни оквир за делотворније и ефикасније превазилажење бројних проблема у заштити жртава тог насиља. Као кључни инструмент њихове заштите, тим законом су прописане хитне мере које могућем учиниоцу насиља у породици може изрећи надлежни полицијски службеник – када у поступку процене ризика установи да од тог насиља постоји непосредна опасност. Полазећи од тога да је процена ризика једна од процесних фаза управљања ризиком и од тога да се хитне мере могу сматрати једним од начина третмана ризика, радом се проблематизује питање: да ли су, у ком обиму и на који начин, ти елементи теорије управљања ризиком имплементирани у Закон о спречавању насиља у породици? Тако усмереним истраживањем, идентификовани су и у раду научно описани теоријски и релевантни стандардом утврђени елементи процене и третмана ризика који јесу и који нису, експлицитно или имплицитно, имплементирани у актуелни Закон о спречавању насиља у породици. На тај начин, радом се указује на потребу и на могућност унапређења доктрине и праксе спречавања и сузбијања те врсте насиља у Републици Србији.

Кључне речи: закон, спречавање насиља, породица, теорија, стандард, процена ризика, непосредна опасност, хитне мере

Увод

Од настанка друштвених заједница до данас, различито мотивисаним врстама насиља као глобалним социолошким и историјским феноменом дугог

* subosicdane@yahoo.com

** Рад је, резултат истраживања на пројекту „Управљање полицијском организацијом у спречавању и сузбијању претњи безбедности у Републици Србији“ који финансира и реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду (2015-2019) и на пројектима које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије под називима: „Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција“ (бр. III 47023; 2011–2017) и „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција“ (бр. 179045; 2011–2017).

трајања, угрожавани су и угрожавају се права, слободe, здравље и животи људи, њихова имовина и животна средина, па чак и саме друштвене заједнице и њихове државне творевине. Упркос супротном очекивању, насиље у породици, као један од традиционалних и негативним стереотипима и предрасудама оптерећених феномена, и данас је широко распрострањена појава и узрок бројних негативних физичких, психолошких, социјалних и економских последица по жене, децу, породицу и друштвену заједницу у целини.¹

Управо због тога, та врста насиља је, крајем прошлог и почетком овог века, постала предмет свеопште друштвене забринутости и пажње, а његово спречавање једно од горућих питања јавне безбедности у Републици Србији.² Као један од кључних проблема у спречавању насиља у породици, тада је препознат правни и безбедносни вакуум у заштити жртава тог насиља у периоду од његове пријаве до окончања одговарајућег судског поступка по пријави (Марковић, Ћупина, 2017: 403-418),³ током којег су жртве биле нарочито изложене ризику од поновљеног или ескалираног насиља, пре свега због непостојања одговарајућег правног режима њихове хитне заштите.

Превазилажење тог и са тим проблемом повезаних проблема, захтевало је, пре свега, нови правни оквир за делотворније и ефикасније поступање надлежних државних органа и установа у спречавању насиља у породици и у пружању заштите и подршке његовим жртвама. Полазећи од тога, и од обавеза преузетих ратификацијом Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици,⁴ Народна скупштина Републике Србије је, 23. новембра 2016. године, усвојила *Закон о спречавању насиља у породици* (у даљем тексту: *Закон*).⁵

Према том *Закону*, спречавање насиља у породици подразумева: 1) скуп мера којима се открива постојање непосредне опасности од тог насиља и 2) скуп мера које се примењују када је та врста опасност откривена.⁶ Првонаведени скуп мера подразумева, у основи, *процену ризика* од насиља у породици у конкретном (пријављеном) случају, док се другонаведени скуп мера односи, пре свега, на *изрицање хитних мера*⁷ могућем учиниоцу и на спровођење тих мера у функцији заштите жртава и подршке жртвама тог насиља.

¹ *Образложење Закона о спречавању насиља у породици*, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2675-16%20lat.pdf (25.11.2017.).

² Само у периоду од 1. јуна до 15. новембра 2017. године, полиција је, у примени *Закона о спречавању насиља у породици*, изрекла чак 10.504 хитне мере могућем учиниоцу тог насиља (*Nasilje nad ženama je ozbiljan društveni problem!*, <http://www.alo.rs/stefanovic-nasilje-nad-zenama-je-ozbiljan-drustveni-problem/132921> (25.11.2017.)).

³ Мисли се пре свега на судске поступке који се воде по *Закону о кривичном поступку*, *Закону о парничном поступку* и по *Породичном закону*.

⁴ Усвојена у Истамбулу 11. маја 2011, ратификована 31. октобра 2013. године, а објављена у „Сл. гласнику РС – Међународни уговори“, број 012/13.

⁵ Објављен је у „Сл. гласнику РС“, бр. 94/2016, а примењује се од 01. јуна 2017.

⁶ *Закон о спречавању насиља у породици*, „Сл. гласник РС“, бр. 94/2016, чл. 3, ст. 1.

⁷ *Исто*, чл. 17, ст. 2. Према тој законској одредби могућем учиниоцу се могу изрећи хитне мере: 1) привременог удаљења из стана и/или 2) привремене забране да контактира жртву и да јој прилази

Полазећи од тога да је процена ризика једна од више, теоријски (Група аутора, 2016: 11) и релевантним стандардом,⁸ утврђених фаза процеса управљања ризиком, као и од тога да се хитне мере могу сматрати једним од начина третмана ризика, радом се проблематизује питање: „Да ли су, у ком обиму и на који начин, ти елементи теорије управљања ризиком имплементирани у Закон о спречавању насиља у породици“? Циљеви тако усмереног истраживања били су идентификација и научни опис теоријски и релевантним стандардом утврђених елемената процене и третмана ризика који јесу и који нису, експлицитно или имплицитно, имплементирани у актуелни *Закон о спречавању насиља у породици*.

Тако постављеним методолошким оквиром, истраживање је фокусирано на процес управљања ризиком од конкретног (пријављеног) насиља, тако да њиме није истраживано управљање ризиком од насиља у породици у општем смислу. Истраживање се претежно односи на полицијску организацију и њиме су обухваћене само фазе *процене и третмана ризика* као трећа и четврта од укупно пет фаза процеса управљања ризиком. Остале фазе тог процеса (комуницирање, идентификација контекста и мониторинг ризика) нису биле предмет истраживања.

Значај рада произилази, пре свега, из чињенице да је *Закон* недавно ступио на снагу, због чега ранијих истраживања на ову тему није било. С друге стране, постоје међусобно независна истраживања о насиљу у породици (нпр. Шкулић, 2012; Марковић, Ћупина, 2017 и др.)⁹ и о теорији ризика (Савић, Станковић, 2012; Група аутора, 2016 и др.),¹⁰ као релевантни стандарди о управљању ризиком. Сагласно томе, у истраживању су тежишно коришћене научне методе анализе садржаја и упоредне анализе. Применом тих метода анализирани су извори који се односе на резултате наведених истраживања ризика и насиља у породици, док су методом упоредне анализе упорђивани кључни садржаји теорије ризика и релевантног стандарда о управљању ризиком са одредбама *Закона*.

Процењивање ризика од насиља у породици

Да би се јасније одредили појмови процене и процењивања ризика, неопходно је претходно одредити појмове ризика и управљања ризиком. Пре свега под појмом ризика, у теоријском смислу, подразумева се вероватноћа (могућност или очекивање)¹¹ настанка непожељног догађаја (опасности) у будућем времену. Мада се појам ризика од насиља у породици експлицитно не наводи у *Закону*, он се може одредити као постојање *непосредне опасности* од

⁸ *Српски стандард – СРПС А.Л2.003*, Институт за стандардизацију Србије, Београд, 2017.

⁹ Само у референци: Марковић, В. Милош, Ћупина, М. Вања: Кривичноправна и грађанско-правна заштита од насиља у породици, *Култура полиса*, год. XIV (2017), бр. 34, аутори наводе 13 теоријских и 4 доктринарне референце на тему насиља у породици.

¹⁰ Само у референци: Савић, Сузана и Станковић, Миомир (2012): *Теорија система и ризика*, Академска мисао, Београд., аутори наводе 20 теоријских референци на тему управљања ризиком.

¹¹ Могуће је и неутрално схватање ризика као (негативне или позитивне) девијације од очекиваног.

тог насиља, односно као вероватноћа (могућност или очекивање) настанка догађаја којим се то насиље испољава.

На основу тако одређеног појма ризика, управљање ризиком се појмовно може одредити као специјализована менаџмент дисциплина чије су кључне активности структуриране у пет процесних фаза, под називом: 1) комуницирање, 2) идентификација контекста, 3) процењивање, 4) третман и 5) праћење и контрола ризика.¹² Сагласно томе, процењивање ризика се одређује као трећа од пет фаза процеса управљања ризиком.

За разлику од појмова ризика, управљања ризиком и процењивања ризика који се у Закону експлицитно не наводе, појам процене ризика¹³ експлицитно је имплементиран у *Закон* као формални основ и услов за изрицање хитних мера могућем учиниоцу тог насиља у конкретном (пријављеном) случају.¹⁴ Она је резултат процеса процењивања који је у *Закон* имплементиран имплицитно и у теорији ризика структуриран у три подфазе под називом: 1) идентификавање, 2) анализа и 3) вредновање ризика (Група аутора, 2016: 11).

Идентификовање ризика од насиља у породици

Идентификовање ризика, према релевантном стандарду, обухвата препознавање потенцијалних опасности, њихових узрока-извора, могућих последица и актуелних мера њихове превенције и планираних одговора на њих. Тако одређено идентификовање ризика од насиља у породици заснива се на комуницирању, као првој фази процеса управљања ризиком, која обухвата размену (трансфер) информација, знања, идеја и ставова о наведеној појави у оквиру субјекта - *интерно комуницирање* и између субјеката спречавања насиља у породици - *екстерно комуницирање* (Субошић, 2017: 135; Стевановић, 2016: 283-284).

Ризик (непосредну опасност) од насиља у породици у конкретном (пријављеном) случају, полицијски службеници *идентификују* препознавањем на основу података из пријаве тог насиља и других расположивих података. У том смислу препознавање конкретне опасности посебно укључује идентификацију: 1) учиниоца или могућег учиниоца насиља; 2) жртве или могуће жртве насиља; 3) породичног односа између њих¹⁵ и 4) врсте (облика) насиља од којег прети опасност (физичко, психичко, економско или сексуално насиље).

Мада идентификовање ризика у овом смислу није експлицитно наведено у *Закону*, наведена четири елемента се у њему имплицитно препознају. Тачна и потпуна идентификација тих елемената ризика (претње, опасности) од конкретног насиља у породици представља, истовремено, и основ за отпочињање процеса процењивања ризика и, касније, за његову квалитетну анализу и вред-

¹² *Српски стандард – СРПС А.Л2.003*, Институт за стандардизацију Србије, Београд, 2017, т. 3.2.2. и 4.7.-4.12.

¹³ *Исто*, т. 4.10.

¹⁴ *Закон о спречавању насиља у породици*, „Сл.гласник РС“, бр. 94/2016, чл.15-17.

¹⁵ Могући учинилац и жртва насиља у породици, *Законом* су одређени знатно шире од уобичајеног схватања појма члана породице (*Исто*, чл. 3. ст. 3).

новање. При томе, у *Закону* није индикована имплементираност елемената идентификовања ризика који се односе на утврђивање узрока-извора, могућих последица и актуелних мера превенције – планираних одговора на конкретно (пријављено) насиље у породици.

Анализа ризика од насиља у породици

Анализом, ризика као другом фазом процеса процењивања ризика разматрају се: 1) природа ризика, 2) вероватноћа настанка и 3) тежина могућих последица идентификованих ризика – потенцијалних опасности. Процесом схватања природе ризика изолују се узроци (фактори, нпр. алкохолизам) и извори (хазарди, околности које погодују опасностима, нпр. нерадни дан када је жртва више изложена опасности због чињенице).¹⁶ С друге стране, вероватноћа (учесталост, фреквенција) наступања идентификованог ризика одређује се анализом: 1) *изложености* (експозиције) штићене вредности (живота и здравља, материјалних добара, права и слобода жртве) опасностима и 2) *рањивости* (слабости) која штићену вредност чини незаштићеном у односу на опасности, односно осетљивом на њих. Најзад, тежина (озбиљност) могуће последице (консеквенце) одређује на основу: 1) *критичности* штићене вредности (објекта угрожавања) и 2) могуће *штете* по њу. Укрштањем тако одређене вероватноће наступања и могућих последица идентификованог ризика утврђује се његов укупан ниво. Тако одређена анализа ризика може бити: 1) квалитативна, 2) полуквантитативна и 3) квантитативна (Савић, Станковић, 2012: 275-276).

Мада се у *Закону* не наводи врста анализе ризика коју спроводи надлежни полицијски службеник по конкретној пријави насиља у породици, имплицитно се закључује да она припада квалитативној упоредној анализи претходно идентификованог ризика од пријављеног насиља у породици. Ту врсту анализе ризика, надлежни полицијски службеник спроводи тако што, уз коришћење одговарајуће чек листе, упоређује расположиве податке прикупљене по пријави насиља у породици,¹⁷ са факторима ризика који су прописани *Законом*.¹⁸

¹⁶ Фактори ризика могу да се поделе на пример на: 1) узрочне (алкохолизам, мржња и сл.) и погодујуће - поводбене (тзв. хазарди: нерадни дан, незапосленост, сиромаштво и сл.).

¹⁷ Те податке, надлежни полицијски службеник прикупља из: пријаве насиља, разговора са жртвом, изјашњења учиниоца или могућег учиниоца насиља, полицијских евиденција и документације, укључујући посебно евиденције које се воде у складу са *Законом о спречавању насиља у породици*, евиденција центара за социјални рад, као и из других евиденција и документације других органа и установа.

¹⁸ Као неки од нарочитих фактора ризика, чланом 16 тог Закона ("Сл. гласник РС", бр. 94/2016), прописани су: раније учињено насиље у породици и спремност могућег учиниоца да то насиље понови; раније претње могућег учиниоца убиством или самоубиством, поседовање оружја или ментално оболење могућег учиниоца, претходно изречене хитне мере или мере заштите од насиља у породици могућем учиниоцу, страх који жртва доживљава и процена жртве да ризик од насиља у породици постоји; Неки од фактора ризика прописани су и у *Посебном протоколу о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима*, <https://www.sigurnakuca.net/upload/documents/PlaviTekst.pdf> (доступно 20.01.2018.), стр. 11-12.

Циљ тако уопштене и поједностављене упорене анализе је утврђивање: 1) постојања ризика, односно *непосредне опасности* од насиља у породици – када чињенично стање индицира присуство наведених фактора ризика или 2) непостојања ризика, односно *непосредне опасности* од тог насиља – када чињенично стање не индицира присуство истих фактора ризика у конкретном (пријављеном) случају насиља. При томе, утврђивање постојања непосредне опасности од насиља у породици, поред индицирања присуства прописаних и других фактора ризика, подразумева и утврђивање *идентитета места* (стана, објекта, простора) *и времена* у којем се насиље може догодити. Идентитет тог времена пресудно утиче на закључак о томе, да ли у конкретном случају постоји непосредна опасност (у времену које непосредно предстоји) или опасност која није непосредна (у времену које непосредно не предстоји).

Као садржај тако профилисане анализе ризика, међутим, законским одредбама није индикована имплементираност осталих теоријски утврђених елемената анализе ризика. Они се, пре свега, односе на утврђивање: 1) врсте (облика) идентификованог ризика (физичко, психичко, економско или сексуално насиље), 2) врсте и тежине могућих последица тог ризика (узнемиравање или прогањање, ограничавања слободе кретања, економско или сексуално угрожавање, угрожавање здравља или живота жртве), 3) вероватноће његовог наступања, засноване на нивоу изложености и рањивости жртве и 4) укупног нивоа идентификованог ризика, заснованог на укрштању вероватноће наступања и тежине могућих последица идентификованог ризика од конкретног (пријављеног) насиља у породици. Такође, законским одредбама нису предвиђене квантитативна и полуквалитативна анализа ризика, а тиме ни пондерисање (рангирање по значају) врсте, вероватноће, могућих последица и нивоа ризика од насиља у породици.

Вредновање ризика од насиља у породици

Вредновањем као трећом фазом процењивања ризика, идентификовани ризици се класификују на прихватљиве и неприхватљиве, са циљем да се утврди који од њих захтевају третман и да се донесе одлука о начину и приоритетизацији њиховог третмана (поступања са њима). Према релевантном стандарду једна од препоручених метода за вредновање ризика је и *матрица вероватноћа и последица*, којом се ризици класификују на прихватљиве – који не захтевају третман и на неприхватљиве – који захтевају одговарајући третман. Како се, међутим, током претходне фазе процене ризика, у складу са *Законом*, не утврђује ниво ризика од насиља у породици, већ само постојање или непостојање *непосредне опасности* од тог насиља, вредновање ризика се суштински своди на закључак о постојању једне од те две могуће чињенице.

Такав закључак чини суштину *процене ризика* од конкретног (пријављеног) насиља у породици. Као што је већ истакнуто, она је резултат процеса *процењивања ризика*, због чега се може одредити као субјективни став (закључак) надлежног полицијског службеника о томе, да ли у конкретном случају, постоји или не постоји непосредна опасност од насиља у породици,

зависно од тога да ли у том случају постоје или не постоје *Законом* прописани фактори ризика.¹⁹ Тако схваћеном проценом, формално се завршава поступање полиције у процесу идентификовања, анализе и вредновања ризика од тог насиља.²⁰

У законске одредбе, међутим, нису имплементирани теоријски утврђени елементи ове фазе процењивања ризика који се односе: 1) на утврђивање *прага ризика* од насиља у породици као граничне вредности за њихово разврставање на прихватљиве и неприхватљиве, односно на ризике који захтевају и на ризике који не захтевају одговарајући третман²¹ и 2) на *приоритетизацију* третмана неприхватљивих ризика. Томе доприноси и чињеница да у законске одредбе није имплементирана примена квантитативне анализе ризика, без које различите и истоврсне опасности од насиља у породици није могуће квантификовати и међусобно нумерички диференцирати по нивоу (вероватноћи и последицама).

Управо због тога, свако утврђење постојања непосредне опасности од насиља у породици, независно од његове врсте и његовог нивоа, представља неприхватљив ризик, а тиме и основ за изрицање и спровођење хитних мера. Такво законско решење, које подразумева изрицање истих мера за врло различите врсте и нивое ризика, суштински представља нормативни израз принципа „*нулте толеранције*“ на насиље у породици.²²

Третман ризика од насиља у породици

Третман ризика (поступање са ризиком) као трећа фаза управљања ризиком, одређује се као процес доношења и спровођења одлука о мерама којима се утиче на ублажавање неприхватљивих ризика. Теоријски, постоје четири основне стратегије поступања са ризиком, и то: 1) редукација (смањење), 2) трансфер (пренос), 3) избегавање и 4) контрола (задржавање) ризика (Савић, Станковић, 2012: 278). Примена тих стратегија индикована је и у *Закону*.

Редукација (смањење) ризика, као прва од наведених стратегија имплементирана је у *Закон* прописивањем права надлежног полицијског службеника да могућем учиниоцу насиља изрекне хитну меру: 1) привременог удаљења из стана и/или 2) привремене забране да контактира жртву и да јој прилази.²³ Једну или обе од тих мера, надлежни полицијски службеник изриче могућем учиниоцу који је доведен у надлежну организациону јединицу полиције, ако

¹⁹ *Закон о спречавању насиља у породици*, „Сл. гласник РС“, бр. 94/2016, чл. 16.

²⁰ При томе, треба имати у виду да је ризик променљива категорија, тако да његово постојање и његов ниво могу варирати током времена, зависно од присуства или одсуства појединих узрочних или погодујућих фактора.

²¹ На пример, праг (гранична вредност) ризика од прекршаја у саобраћају због алкохолисаности возача је 0,2 промила алкохола у крви возача.

²² *Образложење Закона о спречавању насиља у породици*, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2675-16%20lat.pdf (25.11.2017.).

²³ *Закон о спречавању насиља у породици*, „Сл. гласник РС“, бр. 94/2016, чл. 17.

процењивањем (идентификовањем, анализом и вредновањем) ризика установи да у конкретном случају постоји непосредна опасност од насиља у породици. При томе, као услов за правно ваљану формулацију наређења хитним мерама, неопходно је утврдити и: 1) идентитет могућег учиниоца и могуће жртве насиља; 2) постојање породичног односа међу њима, у смислу *Закона*²⁴ и 3) идентитет стана (места, простора, објекта) у којем прети непосредна опасност од насиља.

Изрицањем и доследним спровођењем тих мера, као и одговарајућим надзором над њиховим спровођењем, суштински се смањује вероватноћа настанка ризичног догађаја, односно изложеност жртве могућем насилнику, а тиме и њена рањивост. Истовремено, очекује се да те мере позитивно утичу на одвраћање насилника од намере, односно на умањење његове мотивације да насиље понови или по први пут учини.

Трансфер (пренос, подела, диверсификација) ризика као друга од стратегија третмана ризика такође је имплементирана у *Закон*, прописивањем обавеза и одговорности надлежних државних органа и установа, укључујући посебно обавезу њихове међусобне сарадње и координације њихових активности у спровођењу тог *Закона*. На тај начин, сваки субјект спречавања насиља у породици (полиција, јавно тужилаштво, суд, центар за социјални рад и друге установе) преузео је део обавезе а тиме и део ризика на себе. При томе је држава као крајњи гарант спровођења *Закона*, преузела и крајњу одговорност за евентуалне последице тог ризика због евентуалног непоступања надлежних органа по принципу *дужне пажње* у његовом спречавању. Испуњавањем својих обавеза у пружању заштите, саветодавне и друге подршке могућим жртвама, наведени субјекти спречавања насиља у породици утичу битно и на *смањивање* рањивости жртве и њене изложености ризику, а тиме и на умањење могућих последица тог насиља.

Избегавање као једна од стратегија третмана ризика подразумева скривање, склањање, ограничење или смањење рањивости могуће жртве насиља. Применом те стратегије, ризик од насиља у породици може се умањити, на пример, физичким и техничким обезбеђењем, надгледањем или смештајем жртве у „сигурну кућу“ или њеним измештањем из стана на друго сигурно месту у периоду постојања непосредне опасности од насиља. Мада смисао *Закона* то не подразумева као могућност, та стратегија остаје ипак као крајња опција када су ситуација и ниво ризика такви да не постоји други бољи начин ефективне заштите жртве, у конкретној ситуацији, укључујући и ситуације када је ниво ризика висок, а могући учинилац није доступан због чега му се не може изрећи хитна мера.

Ако, међутим, надлежни полицијски службеник у поступку анализе ризика закључи да у конкретном случају не постоји непосредна опасност од насиља у породици, одлучиће да могућем учиниоцу не изрекне ни једну од хитних мера. Међутим, како одсуство непосредне опасности од насиља у породици не искључује постојање опасности која није непосредна, надлежни поли-

²⁴ Исто, чл. 3, ст. 3.

цијски службеник је дужан да своју процену ризика која указује на такву врсту опасности, достави надлежном јавном тужиоцу, групи за координацију и сарадњу и центру за социјални рад, на упознавање и евентуално предузимање одговарајућих превентивних и других мера из њихове надлежности.²⁵ Таква одлука надлежног полицијског службеника подразумева, суштински, примену стратегије *контроле (задржавања, прихватања)* ризика у ситуацији када постоји опасност од насиља у породици која није непосредна.

Може се, дакле, закључити да су у *Закон*, као кључне стратегије поступања са ризиком, имплементирани стратегије редукације и трансфера ризика, док се стратегије избегавања и контроле (задржавања) ризика у *Закону* имплицитно препознају као могуће и препоручљиве у изузетним ситуацијама. Тим мерама се, најдиректније, утиче на ублажавање нивоа ризика од насиља у породици, што је и основни механизам заштите жртве тог насиља, посебно у периоду од пријављивања насиља до окончања одговарајућих судских поступака, у којем је пре доношења *Закона* постојао правни и безбедносни вакуум у заштити жртве.

Закључак

Синтезом резултата спроведеног истраживања, може се закључити да су кључни елементи процене и третмана ризика, као теоријски и релевантним стандардом утврђених фаза управљања ризиком, у значајном обиму али не и у потпуности, експлицитно или имплицитно, имплементирани у *Закон о спречавању насиља у породици*. Такав закључак заснива се на идентификованим елементима те две фазе управљања ризиком, који у тај *Закон* јесу и који у њега нису имплементирани.

Процењивање ризика, као трећа фаза управљања ризиком, експлицитно је имплементирана у *Закон*, док су њене подфазе (идентификовање, анализа и вредновање ризика) у тај *Закон* имплементирани имплицитно.

Елементи *идентификације ризика* индикују се законским одредбама које укључују идентификацију: 1) учиниоца или могућег учиниоца насиља у породици, 2) жртве или могуће жртве тог насиља; 3) породичног односа између њих и 4) врсте (облика) насиља од којег прети опасност (физичко, психичко, економско или сексуално насиље). У *Закону* се, међутим, не препознају елементи идентификовања ризика који се односе на утврђивање: узрока-извора, могућих последица и актуелних мера постојеће превенције конкретног (пријављеног) насиља у породици.

Имплементираност *анализе ризика* у *Закон*, потврђује се законским одредбама у којима се, такође имплицитно, препознаје квалитативна анализа конкретне (пријављене) опасности од насиља у породици. Она је, међутим,

²⁵ *Образложење Закона о спречавању насиља у породици*, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2675-16%20lat.pdf (25.11.2017.).

веома уопштена и поједностављена, тако да подразумева само утврђивање постојања или непостојања *непосредне опасности* од насиља у породици, односно присуства или одсуства *Законом* утврђених фактора ризика од тог насиља у конкретном (пријављеном) случају. При томе, у *Закону* није индикована заступљеност и других, у теорији познатих, елемената анализе ризика као што су: 1) коришћење квантитативне и полуквалитативне анализе ризика и 2) утврђивање врсте (облика) идентификованог ризика; врсте и тежине могућих последица тог ризика; вероватноће његовог наступања и његовог укупног нивоа.

Вредновање ризика као последња фаза процењивања ризика, имплементирана је у *Закон* тако што се своди на закључак из претходне фазе који подразумева да свако утврђење постојања непосредне опасности од насиља у породици представља неприхватљив ризик од тог насиља, који захтева одговарајући третман. При томе, у *Закон* нису имплементирани елементи те фазе који се односе: 1) на утврђивање *прага ризика* од насиља у породици као граничне вредности за њихово разврставање на прихватљиве и неприхватљиве, а самим тим и на ризике који захтевају или који не захтевају одговарајући третман, као и 2) на приоритетизацију третмана неприхватљивих ризика.

Елементи третмана ризика (*поступања са ризиком*), индиковани су у одредбама *Закона* којима се прописују изрицање хитних мера могућем учиниоцу насиља у породици, спровођење тих мера и обавезе надлежних органа и установа да међусобно сарађују у спровођењу *Закона*. На тај начин, као кључне стратегије поступања са ризиком, у *Закон* су имплементирани стратегије редуkcије и трансфера ризика, док се стратегије избегавања и контроле (задржавања) ризика, имплицитно препознају као могуће и препоручљиве у изузетним ситуацијама.

Резултатима истраживања приказаним у раду указује се на потребу и на могућност да се доктрина и пракса у области спречавања насиља у породици, поред примене елемената имплементираних у *Закон о спречавању насиља у породици*, унапреде и применом елемената теорије и стандарда управљања ризиком који у тај *Закон* сада нису имплементирани. У том смислу, рад може бити од користи за унапређење рада надлежних органа (полиција, јавна тужилаштва, судови и прекршајни судови) и установа (центри за социјални рад и друге установе) у области спречавања насиља у породици.

Такође, резултати истраживања указују и на то, да би од користи за унапређење рада надлежних органа и установа у области спречавања насиља у породици могла бити и нова истраживања. Она би, пре свега, могла бити усмерена на: 1) примену квантитативних метода анализе у процесу управљања ризиком од насиља у породици и на 2) унапређење руковођења спречавањем тог насиља.

Литература:

1. Grupa autora (2016): *Procena rizika u zaštiti lica, imovine i poslovanja*, priručnik za obuku, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.
2. *Zakon o policiji*, „Sl. glasnik RS“, br. 6/2016.
3. *Zakon o sprečavanju nasilja u porodici*, "Sl. glasnik RS", br. 94/2016.
4. *Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici*, „Sl. glasnik RS – Međunarodni ugovori“, broj 012/13.
5. Marković, V. Miloš, Čupina, M. Vanja: Krivičnopravna i građanskopravna zaštita od nasilja u porodici, *Kultura polisa*, god. XIV (2017), br. 34.
6. *Nasilje nad ženama je ozbiljan društveni problem!*, <http://www.alo.rs/stefanovic-nasilje-nad-zenama-je-ozbiljan-drustveni-problem/132921> (25.11.2017.)
7. *Obrazloženje Zakona o sprečavanju nasilja u porodici*, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2675-16%20lat.pdf (25.11.2017.).
8. *Poseban protokol o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima*, <https://www.sigurnakuca.net/upload/documents/PlaviTekst.pdf> (dostupno 20.01.2018.).
9. Savić, Suzana i Stanković, Mimir (2012): *Teorija sistema i rizika*, Akademska misao, Beograd.
10. *Srpski standard – SRPS A.L2.003*, Institut za standardizaciju Srbije, Beograd, 2017.
11. Stevanović, Obrad (2016): *Bezbednosni menadžment*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.
12. Subošić, Dane (2017): *Organizacija i poslovi policije*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.
13. Škulić, Milan (2012): *Nasilje u porodici, nedovoljno kvalitetno zakonsko rešenje, nedоследna praksa, brojni problemi i dileme*, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd, broj 1-2/2012.

IMPLEMENTATION OF THE RISK THEORY TO THE LAW ON PREVENTION OF FAMILY VIOLENCE

Summary: By adopting the current Law on Prevention of Family Violence, in the Republic of Serbia has created an adequate legal framework to effectively and efficiently overcome the numerous problems in the protection of the victims of that violence. As a key instrument for their protection, this law prescribes urgent measures that can be imposed by the competent police officer to the possible perpetrator of family violence - when in the risk assessment process he establishes that there is an imminent danger from that violence. Based on the fact that risk assessment is one of the process stages of risk management and that urgent measures can be considered as a way of treating risks, the paper deals with questions: whether, to what extent and in what way, these elements of the theory of risk management implemented in the Law on Prevention of Family Violence? The synthesis of the results of the conducted research has determined that the key elements of the assessment and treatment of risks, as a theoretical and relevant standard of the identified risk management phases, have been implemented to a significant extent but not fully, explicitly or implicitly in the current Law on Prevention of Family Violence.

In addition, the key elements of risk management that are implemented in the Law are: 1) risk assessment, as a procedure and document (explicit); and 2) noun (concept), identification, analysis, evaluation and risk treatment (implicitly). As risk treatment methods, the reduction, transfer, avoidance and risk control are implemented in the Law. As elements of risk assessment and treatment that are not implemented in the Law, the following are indicated: 1) the use of quantitative and semi-qualitative risk analysis, 2) determining the type and severity of possible consequences of risks, the likelihood of its occurrence and its overall level, 3) determining the risk threshold, and 4) prioritization of treatment of unacceptable risks.

Key words: law, prevention of violence, family, theory, standard, risk assessment, imminent danger, urgent measures